

LATVIJAS IEDZĪVOTĀJU STARPVALSTU MOBILITĀTE PĒC EIROPAS SAVIENĪBAS PAPLAŠINĀŠANĀS

Zaiga Krišjāne, Andris Bauls

Atslēgas vārdi: migrācija, darbaspēka migrācija, migrācijas motīvi, migrantu raksturojums

Mūsdienās ir būtiski mainījusies izpratne par migrāciju un tās formām, kā arī mobilitātes raksturu. Raksta mērķis ir iezīmēt aktuālos migrācijas procesus Latvijā pēc tās pievienošanās Eiropas Savienībai, raksturo jaunas darba migrācijas tendences, saasinoties ekonomiskajai krīzei kopš 2008. gada. Latvijā, tāpat kā citās postsociālisma zemēs ar novecojošu iedzīvotāju sastāvu un depopulāciju, gados jaunu cilvēku izceļošana veicina tālāku iedzīvotāju sastāva novecošanos. Lai gan Latvijā ekonomiskie un pagaidu (īslaicīgās prombūtnes) aspekti ir dominējošie, tomēr turpmākajos gados arvien biežāk jāpievērš uzmanība migrāciju izraisošo faktoru izvērtējumam un mobilitātes ietekmju analīzei.

Ievads

Sociāli ekonomiskās un politiskās pārmaiņas būtiski ietekmē iedzīvotāju migrāciju. Latvijā tā ir kļuvusi par nozīmīgu ekonomisku, politisku un sabiedrisku tēmu. Migrācijas režīma maiņa iezīmējas jau kopš 1991. gada līdz ar neatkarības atjaunošanu. Latvija ir viena no desmit Centrālās un Austrumeiropas (CAE) valstīm, kura 2004. gada 1. maijā iestājās Eiropas Savienībā. Darba tirgus atvēršana jauno dalībvalstu iedzīvotājiem ir kļuvusi par mobilitāti veicinošu faktoru. Migrācija ieguva daudzveidīgākas formas un virzienus, kā arī mainījās tās intensitāte, jo iedzīvotāju dzīves vietas izvēle vairs netika ierobežota. Šādas migrācijas izmaiņas notika CAE valstīs 20. gs. 90. gados un 21. gs. sākumā un apskatītas virknē pētījumu¹.

Tuvojoties CEA valstu uzņemšanai Eiropas Savienībā, gan Latvijā, gan ārvalstīs veikti vairāki pētījumi par gaidāmo šo valstu darbaspēka emigrāciju uz vecajām dalībvalstīm. Tajos tika vērtēti gan potenciālie migrācijas apjomi, gan migrantu motivācija², kas saistījas ar izceļošanu un darba iespējām.

Jau agrāk veiktajos pētījumos uzsvērts, ka migrācijai ir raksturīga liela formu dažādība, kā arī iezīmējas jaunas plūsmas un virzieni, aptverot dažādus pasaules reģionus³. To mūsdienās pastiprina globalizācijas procesu ietekme globālā, nacionālā un lokālā līmenī⁴.

Raksta mērķis ir raksturot aktuālos migrācijas procesus Latvijā pēc tās pievienošanās Eiropas Savienībai, iezīmējot jaunas darba migrācijas tendences, saasinoties ekonomiskajai krīzei kopš 2008. gada.

Iedzīvotāju migrācija mūsdienās kļuvusi par būtiskāko iedzīvotāju skaita un izvietojuma izmaiņas ietekmējošo faktoru. Mazām valstīm, kā Latvijai, ar monocentrisku apdzīvojuma struktūru un visu resursu koncentrēšanos galvaspilsētas Rīgas metropoles reģionā, īpaši nozīmīga ir migrācijas ietekme uz apdzīvojumu.

Dati

Darbā izmantoti Eiropas Savienības struktūrfondu Nacionālās programmas "Darba tirgus pētījumi" projekta Labklājības ministrijas pētījuma Nr. VPD1/ESF/NVA/04/

NP/3.1.5.1./0003 pētījuma “Darbaspēka ģeogrāfiskā mobilitāte” materiāli. Veiktais darbs ir komplekss pētījums par darbaspēka ģeogrāfisko mobilitāti Latvijā kā ES dalībvalstī⁵. Tajā izmantotas kvalitatīvās un kvantitatīvās pētījumu metodes — iedzīvotāju aptauja Latvijā (N 8005), ekspertintervijas, formalizētās intervijas ar ārvalstīs strādājošiem Latvijas iedzīvotājiem, datu statistiskā un ekonometriskā analīze. Aptaujas respondenti ir iedzīvotāji darbaspējas vecumā no 15 līdz 65 gadiem. Sasniegtais izlases apjoms sniedz reprezentatīvus datus ne tikai par Latviju kopumā, bet arī par katru Latvijas reģionu atsevišķi. Migrācijas procesu raksturojumam izmantoti LR Centrālās statistikas pārvaldes dati par iedzīvotājiem un Darbaspēka apsekojuma rezultāti. Lai raksturotu Latvijas iedzīvotājus ārvalstīs, izmantoti Lielbritānijas un Īrijas institūciju dati.

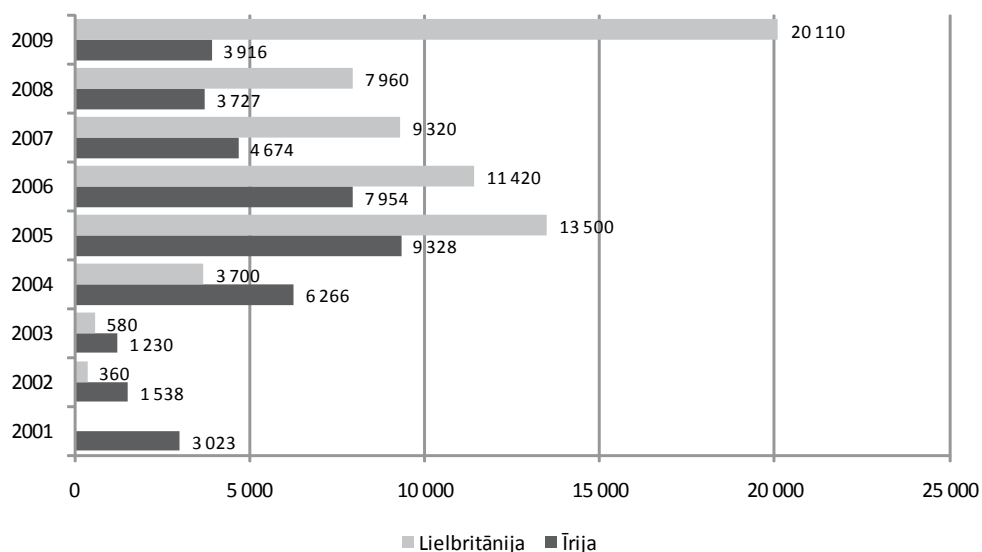
Migrācijas plūsmas un apjomi

Mūsdienās būtiski ir mainījusies izpratne par migrāciju. Oficiālie statistikas dati par šiem procesiem ir nepilnīgi. Problēmas migrantu uzskaitē un migrācijas apjomu novērtēšanā konstatētas virknē CAE valstu pētnieku darbos⁶. Saskaņā ar ANO rekomendācijām Latvijas statistikā tiek apkopoti un publicēti dati par ilgtermiņa migrantiem⁷. Tās ir personas, kas ierodas valstī, lai paliktu te uz pastāvīgu dzīvi vai uz laiku, kas vienāds vai ilgāks par vienu gadu, kā arī personas, kas izbrauc no vienas valsts uz citu valsti ar nolūku uzturēties tur pastāvīgi vai vienu gadu un ilgāk un kas deklarē iestādēm pastāvīgās dzīvesvietas maiņu⁸. Oficiālās statistikas migrācijas dati rāda, ka pēdējos gados Latvijas iedzīvotāji visvairāk izceļo uz Krieviju, Vāciju, kā arī citām NVS valstīm. Atbilstoši šiem datiem, izceļojošo īpatsvars un migrācijas saldo apjoms uz NVS valstīm pēdējā desmitgadē samazinās. Kopš iestāšanās ES, ir pieaudzis to iedzīvotāju skaits, kas pārceļas uz pastāvīgu dzīvi ES, bet samazināties uz NVS valstīm izbraukušo skaits.

Mūsdienās daudzi no migrantiem neatbilst “tradicionālajām” migranta pazīmēm — uzturēšanās ilgums citā valstī ilgāk par gadu un patstāvīgās dzīves vietas maiņa. Līdz ar to viņi arī netiek uzskaitīti oficiālajā statistikā un neattiecināmi faktiski izceļojušo skaitu. Tāpat daudzi pētnieki uzsver, ka migrācija iegūst jaunas formas un vairs nevar novilkt krasu robežu starp īslaicīgo (pagaidu prombūtni) un ilgtermiņa migrāciju⁹. Arī pētījumi citās valstīs ar pārejas tipa ekonomiku parāda, ka cilvēki biežāk dodas peļņā uz neilgu laiku vai vairākas reizes pēc kārtas, nevis maina savu pastāvīgo dzīves vietu¹⁰. Tā kā arī Latvijā strauji pieaudzis darba migrantu skaits, tad to pārvietošanās praktiski neatspoguļojas oficiālajā statistikā. Tāpēc šīs plūsmas apjomam, it īpaši pēc Latvijas pievienošanās ES ar tajā pastāvošo brīvo darbaspēka kustību, trūkst detalizēta statistiska raksturojuma.

Lai precizētu Latvijas iedzīvotāju skaitu ārvalstīs, 2006. gadā “Darbaspēka ģeogrāfiskās mobilitātes” pētījuma aptaujā tika izmantotas respondentu sniegtās atbildes par savu darbaspējas vecuma radinieku darba vai mācību pieredzi ārvalstīs. Iegūtie dati liecināja, ka ārvalstīs uzturas vairāk kā 85 tūkstoši Latvijas iedzīvotāju darba spējas vecumā. Krievija, citas NVS valstis, kā arī Vācija un Īrija tiek visbiežāk minētas kā valstis, kurās respondentu radinieki dzīvo ilgāk par diviem gadiem. Lielais Latvijas iedzīvotāju radinieku īpatsvars postpadomju telpā skaidrojams ar lielo cittautiešu (krievi, ukraiņi, baltkrievi) iedzīvotāju īpatsvaru Latvijā, kā arī ar to, ka daudzi no tiem izbrauca no Latvijas 20. gs. 90. gadu sākumā līdz ar Krievijas armijas izvešanu un rūpniecības samazināšanos. 1992. gadā, kad izbraukšanas apjomi sasniedza maksimumu, no Latvijas izbrauca vairāk kā 50 tūkst, galvenokārt uz NVS valstīm¹¹.

Pirmajos divos gados pēc Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā Latvijas iedzīvotāji visbiežāk ir devušies strādāt vai mācīties uz Lielbritāniju un Īriju (attiecīgi 16630 un 11165). Izceļošana uz Īriju un Lielbritāniju notika jau

1. att. Latvijas iedzīvotāju skaita dinamika, kuri reģistrējušies Lielbritānijas (NINo) un Īrijas (PPSn) sociālajās apdrošināšanas sistēmās 2001.–2009. gadā¹⁵

pirms Latvijas iestāšanās Eiropas Savienībā. Tolaik, lai ieceļotāji no Latvijas varētu strādāt šajās valstīs, tiem bija nepieciešamas darba atļaujas, tāpēc daudzi strādāja neoficiāli. Arī respondentu atbildēs norādīts, ka viņiem ir radnieki, kuri strādā vai mācās Īrijā un Lielbritānijā ilgāk par diviem gadiem¹².

Pēc atsevišķu ekspertu vērtējuma, izceļojošo skaits pat pārsniedz simt tūkstošus. Fragmentārā informācija uzņēmējvalstīs par legāli strādājošiem Latvijas iedzīvotājiem sniedz ieskatu tikai par šajās valstīs reģistrēto iedzīvotāju skaitu no Latvijas un atsevišķiem demogrāfiskiem rādītājiem, taču neļauj pilnībā iegūt datus par viņu kopskaitu ārvalstīs. Salīdzinot šos datus, varam novērtēt, ka ārvalstīs strādā aptuveni 5–7% no ekonomiski aktīvo Latvijas iedzīvotāju skaita.

Nozīmīgākie gala mērķi ir Lielbritānija un Īrija. Lielbritānijas Strādājošo reģistrācijas sistēmā (*Worker Registration Scheme*) no 2004. gada 1. maija līdz 2009. gada beigām ir pieteikušies jau vairāk nekā 60 tūkstoši iedzīvotāju no Latvijas¹³. Īpaši liels pieaugums

bija 2009. gadā — 15835 jaunpniecēji no Latvijas reģistrējās šajā sistēmā. Līdzīgas tendences vērojamas, Latvijas migrantiem reģistrējoties Lielbritānijas Nacionālajā sociālās apdrošināšanas sistēmā (sk. 1. att.)¹⁴.

Savukārt Īrijā sociālajā apdrošināšanas sistēmā (*Personal Public Service number*) reģistrēto no Latvijas izceļojušo skaits kopš ES paplašināšanās līdz 2009. gada beigām bija sasniedzis 35, 9 tūkstošus¹⁶. Salīdzinot ar Lielbritāniju, 2009. gadā Īrijā reģistrēto jaunpniecēju skaits bija mazāks nekā 2008. gadā (sk. 1. att.). Tas skaidrojams ar krīzes ietekmi un salīdzinoši augsto bezdarba līmeni. Pētījumi Īrijā norāda, ka ne visi cilvēki, kas ir reģistrējušies, joprojām ir "aktīvi" darba tirgū, jo bieži vairs neatrodas šajā valstī.

Norvēģijā, kas pēdējos gados kļuvusi par populāru galamērķi darba migrantiem, 2010. gada sākumā ieceļotāju skaits no Latvijas sasniedza 2771, salīdzinot ar 2008. gadu, tas pieaudzis vairāk kā divas reizes (2008. g. 1. janvārī šajā valstī bija reģistrēti 1192 Latvijas pilsoņi)¹⁷.

Latvijas darba migrantu un mobilitātes raksturojums

Iedzīvotāju mobilitātes raksturojumam izmantosim 2006. gada veiktās aptaujas rezultātus, kas iezīmē aktuālās migrācijas tendences pirmajos gados pēc Latvijas pievienošanās ES¹⁸.

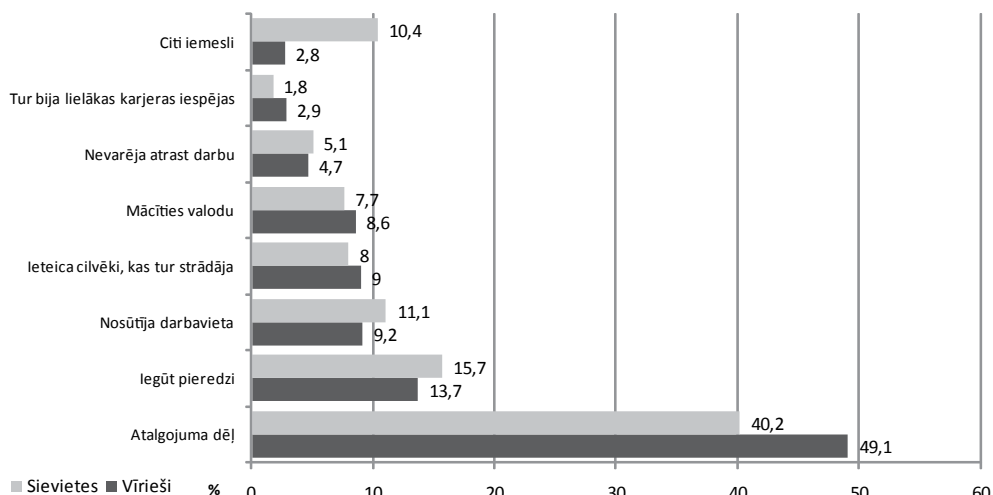
Latvijas iedzīvotāju vidū, kuri ir devušies strādāt uz ārvalstīm, dominē gados jauni cilvēki. Šo tendenci ataino respondentu sniegtās ziņas par radiniekiem, kuri ir devušies strādāt vai mācīties uz ārvalstīm divu gadu laikā kopš Latvija pievienojās ES. Tiek minēts, ka 62% no visiem aizbraukušajiem ir vecumā no 15 līdz 40 gadiem. Salīdzinoši jauni ir Lielbritānijā un Īrijā pārstāvētie "darba migranti", no kuriem 43% ir vecumā no 15 līdz 27 gadiem¹⁹. 2006. gada Īrijas tautas skaitīšanas rezultāti norāda, ka Latvijas ieceļotāju vidējais vecums ir 28,4 gadi²⁰. Arī pētījumi citās valstīs norāda, ka mobilāki ir gados jaunāki iedzīvotāji²¹.

Arī Latvijas iedzīvotāji, kuriem jau ir bijusi darba pieredze citā valstī, vairums (65,6%) ir vecumā līdz 40 gadiem. Īpaši izceļas iedzīvotāji vecuma grupā no 20 līdz 29 gadiem, viņu darba mobilitāte ir gandrīz divas reizes

augstāka nekā visam aptaujāto respondentu kopumam. Lai gan jāatzīmē, ka darba pieredze ārvalstīs ir visās respondentu grupās, tomēr jaunākās vecumgrupās ir mobilākas. Vīrieši ārvalstīs strādājuši gandrīz divas reizes biežāk nekā sievietes²². Arī citu jauno ES valstu migrantu vidū vīrieši biežāk nekā sievietes devās strādāt uz ārvalstīm²³.

Ārvalstīs strādājušo vidū augstāko izglītību ieguvušo īpatsvars ir augstāks nekā izlase kopumā. Tas daļēji skaidrojams ar prombūtnē bijušo vecumsastāvu, proti, to vecumgrupu lielāku pārstāvniecību, kurām ir augstāks izglītības līmenis. Daļa no respondentiem citā valstī strādājuši paralēli izglītības ieguvei, kas arī ir veicinājis augstāka izglītības līmeņa veidošanos ārvalstīs strādājušo grupā.

Vairumam respondentu, kuriem ir bijusi darba pieredze ārvalstīs, un ārvalstīs dzīvojošajiem Latvijas respondentu radiniekiem pirms došanās uz ārvalstīm ir bijis darbs Latvijā. Te jāatzīmē, ka tieši lauku iedzīvotāji ir gandrīz divas reizes biežāk nekā pilsētu iedzīvotāji norādījuši, ka devušies uz ārvalstīm, jo nav varējuši atrast darbu Latvijā. Kopumā ekonomiskie motīvi ir bijuši dominējošie darba migrantiem, it īpaši iespēja vairāk

2. att. Galvenie iemesli darbam ārvalstīs²⁴

1. tab. Pilsētu un lauku iedzīvotāju darba migrantu galamērķi — valstis (%) (izveidots, izmantojot ²⁸)

	Rīga	Pārējās pilsētas	Lauku apdzīvotās vietas
Lielbritānija	13,4	18,6	16,7
Vācija	13,0	15,6	16,1
Īrija	5,7	9,8	11,5
Ziemeļvalstis	12,6	18,0	21,8
Baltijas valstis	4,9	2,7	2,9
Pārējās Eiropas valstis	25,9	15,6	9,8
Krievija	2,4	11,2	11,5
Pārējās NVS valstis	2,8	2,4	6,3
ASV	9,3	2,4	2,9
Pārējās valstis	10,1	3,7	0,6
Kopā	100,0	100,0	100,0

nopelnīt (sk. 2. att.). Atalgojums ir dominējošais migrācijas motīvs visās vecuma grupās. Otrs svarīgākais iemesls ir pieredzes iegūšana. Pieredzes iegūšana un valodas apguve nozīmīga ir jaunākiem respondentiem līdz 30 gadu vecumam un pilsētās dzīvojošiem, it īpaši tiem, kuri dzīvo Rīgā, jo galvaspilsētā ir lielāks pieprasījums pēc darbiniekiem, kuri pārzina svešvalodas. Sasaistot ārvalstīs nostrādātā laika ilgumu ar motivāciju un vecumu, redzams, ka iegūt pieredzi brauc jauni cilvēki (20–29 gadu vecumā) un lielākoties uz neilgu laiku. 2006. gadā Latvijas iedzīvotāju darba pieredze ārvalstīs liecina, ka visbiežākais strādāšanas ilgums ārzemēs ir bijis līdz trijiem mēnešiem, vairumam darba pieredze bija mazāka par diviem gadiem (vidēji 80% vīriešu un 85% sieviešu)²⁵.

Daudzi pētījumi norāda, ka mūsdienās migrantiem bieži dominējošie ir ekonomiskie motīvi un raksturīga pagaidu (īslaicīga) uzturēšanās ārvalstīs. Šo pieņēmumu apstiprina arī darbaspēka migrācija no Latvijas uz citām valstīm, galvenokārt uz ES valstīm, kuras ir atvērušas savu darba tirgu. Visbiežāk novērojama migrācija bez pastāvīgās dzīves vietas maiņas, neraugoties uz prombūtnes ilgumu — dažiem mēnešiem, gadu vai vairākiem gadiem. Turklāt tas var būt vienreizējs un ne-

pārtraukts pasākums vai arī darbs ārzemēs notiek vairāk vai mazāk periodiski. Šādas migrācijas galvenā iezīme — deklarēta dzīvesvieta Latvijā, kura arī tiek fiziski saglabāta (lai būtu drošība, ka būs kur atgriezties).

Latvijas iedzīvotājiem 2006. gadā bija darba pieredze vairāk kā 50 valstīs. Vidēji 33% ārvalstīs strādājušo ir bijusi darba pieredze vairākās valstīs. Visbiežāk aptaujā tika minētas sešas valstis: Vācija (17,8% no ārvalstīs strādājušiem), Lielbritānija (17,6%), Krievija (11,1%), Īrija (9,8%), Zviedrija (8,6%) un ASV (6,7%)²⁶.

Nedaudz atšķiras uz ārvalstīm devušos respondentu reģionālais sadalījums. No Latvijas reģiona, ko raksturo augstākais bezdarba līmenis valstī un kas arī ir viens no nabadzīgākajiem ES reģioniem, un Zemgales reģiona, kurā ir izteikta lauksaimnieciskā specializācija, visbiežāk cilvēki devās strādāt uz Lielbritāniju. Īriju visbiežāk izvēlējušies Vidzemes reģiona, it īpaši Alūksnes rajona iedzīvotāji, kas liecina, ka jau izveidojušies noteikti sociālie tīkli migrantu vidū. Sasaistot darba migrantu "galamērķa" izvēli ar apdzīvojuma tipiem, 1. tabulā redzam, ka galvaspilsētas iedzīvotāji visbiežāk devušies strādāt uz Lielbritāniju un Vāciju, savukārt no lauku apvidus uz Lielbritāniju un Ziemeļvalstīm. Lielo pilsētu

grupā sadalījums ir ļoti līdzīgs kā Rīgā, taču ievērojami mazāk minēta Īrija. Lai arī Rīgā bezdarba līmenis bija viens no zemākajiem un tika piedāvātas darba vietas, tomēr daudzus rīdziniekus neapmierināja zemais atalgojums. Savukārt citās pilsētās un laukos darba vietu piedāvājums nav pietiekams, nav arī tik plašs darba vietu piedāvājuma spektrs un atalgojums ir daudz zemāks nekā Rīgā. Tradicionāli Latvijā lauku un rajonu centru iedzīvotāji devās uz darbu lielajās pilsētās vai galvaspilsētā. Līdz ar iespēju strādāt ārvalstīs — viņi dodas uz turieni tieši, it īpaši izmantojot “zemo cenu aviokompānijas”²⁷.

Lai nopelnītu vairāk, respondenti devušies uz Lielbritāniju, Īriju un ASV. Vācija un Krievija izvēlēta tāpēc, ka turp nosūtīti no darbavietas un/vai piedāvāts darbs specialitātē, kā arī ir bijušas lielākas karjeras iespējas. Atšķirīga izvēles motivācija ir attiecībā uz Īriju. Otrs nozīmīgākais motīvs, kurš tiek minēts, kāpēc respondenti devušies peļņā uz Īriju, ir jau tur dzīvojošu cilvēku ieteikumi. Nevienā citā valstī starp nozīmīgākajiem neparādās šāds iemesls. Tas liecina par sociālo tīklu lomu, par kuru nozīmību minēts arī citos pētījumos²⁹. Zviedrijas izvēlē noteicošais ir darba devēja piedāvājums vai iepriekšēja darba pieredze šajā valstī. Tas apliecina, ka Skandināvijā jau ilgstoši darbojas vairākas firmas vai to meitas uzņēmumi no Latvijas, vai ar Latvijas izcelsmes kapitālu³⁰. Zviedrijā iespēja nopelnīt vairāk nekā citur ierindojas vien 3. vietā. Lielbritānija un ASV izvēlētas arī tāpēc, ka respondents pārvalda valodu vai arī vēlēties to apgūt. Krievija bieži tiek izvēlēta arī tāpēc, ka tur dzīvo radnieki vai paziņas.

Izplatītākais darbu veids ārvalstīs kā vīriešiem, tā sievietēm ir dažādi lauksaimniecības darbi. Otra biežāk sastopamā nosauktā nodarbošanās vīriešiem ir dažādi darbi būvniecībā, sievietēm — aukles darbs³¹. Biežāk nosauktās nodarbošanās neatbilst migrantu izglītības līmenim un kvalifikācijai. Lauku iedzīvotāji bieži izvēlas darbu lauksaimniecībā,

tai skaitā sezonālu. Šis darbs neprasa īpašas prasmes un labas valodas zināšanas, tāpēc nereti ir pirmais darba piedāvājums, kas tiek pieņemts, dodoties uz ārzemēm strādāt. Šis nodarbinātības sadalījums sakrīt arī ar citu valstu pētījumos raksturotajiem — ārzemju darbaspēks bieži aizpilda tos darbatirgus sektorus, kuros ir lielākais pieprasījums pēc darbaspēka un vietējie nevēlas strādāt zemā atalgojuma dēļ³².

Raksturojot valsts un nodarbinātības izvēli, izmantosim kontingences rādītājus, kas norāda uz atbilstu ciešuma saistību. Salīdzinot valstis, kurās respondenti ir strādājuši atkārtoti, izmantojot kontingences koeficientu, redzams, ka pastāv cieša sakarība — cilvēks atkārtoti dodas uz to pašu valsti vai reģionu, kur jau ir strādājis ($r=0,86^{***}$).

Valsts izvēlē, uz kuru doties atkārtoti strādāt, migrantu dzimumam un tautībai nav būtiskas nozīmes. Toties migrantu vecumam un izglītības līmenim ir būtiska nozīme valsts izvēlē. Uz to pašu valsti visbiežāk dodas iedzīvotāji ar vidējo speciālo izglītību un gados vecāki cilvēki.

Arī migrantu nodarbinātības jomās ir vērojamas noteiktas likumsakarības, izvēloties valsti, uz kuru tie dodas atkārtoti strādāt. Visizteiktāk tas raksturīgs speciālistiem, celtniecībā un apkalpes sfērā strādājošajiem, bet nav izteikts auklēm. Visbiežāk nodarbinātības sfēru maina migranti ar pamatzglītību un augstāko izglītību, kas liecina par viņu gatavību piemēroties pieprasījumam darba tirgū attiecīgajā valstī.

Atkārtoti dodoties uz ārzemēm strādāt, migrantiem kopumā saglabājas tā pati nodarbinātības sfēra ($r=0,86^{***}$). Vismazāk nodarbinātības sfēru maina migranti, kas atkārtoti dodas uz Ziemeļvalstīm, Lielbritāniju, bet visbiežāk tas noticis, atkārtoti strādājot Vācijā. Arī tie migranti, kas atgriezušies atpakaļ Latvijā, nākotnē plāno vēlreiz braukt uz tām pašām valstīm, kurās iepriekš jau ir strādājuši ($r=0,96^{***33}$).

Tā kā divām trešdaļām to, kuri devās uz

ārvalstīm, galvenais motīvs bija vairāk nopelnīt, svarīgi noskaidrot nopelnītā izlietojumu. Vairākums respondentu lielāko daļu ārvalstīs nopelnīto līdzekļu izlietoja ikdienas vajadzībām. Otrs svarīgākais nopelnītā izlietojums ir nekustamā īpašuma iegāde, būve vai remonts Latvijā. Šim nolūkam naudu tērējuši 30,5% ārvalstīs strādājušo. Ārvalstīs nopelnītās naudas būtisks izlietojums ikdienas vajadzībām ir samazinājis naudas ieguldījumus citiem mērķiem³⁴.

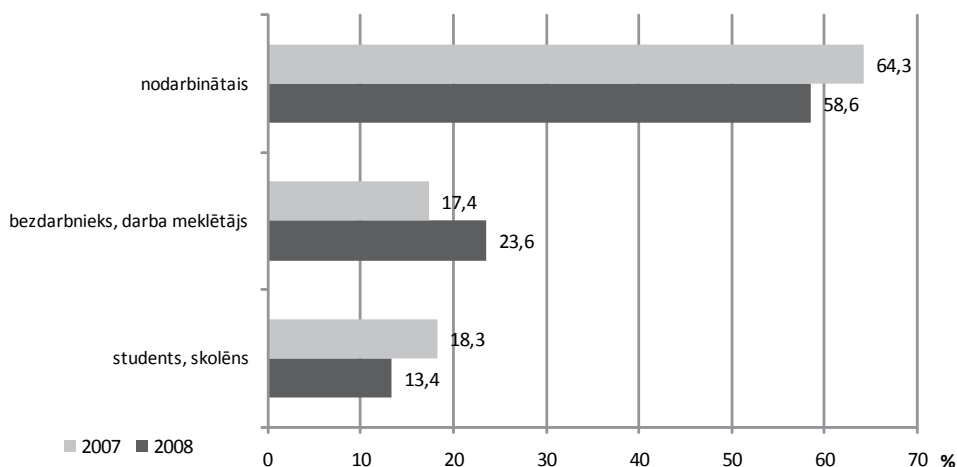
Jaunās migrācijas viļņa iezīmes

Latvijas migrācijai kopš valsts pievienošanās ES raksturīgi vairāki posmi, ko citkārt mēdz dēvēt par viļņiem. Šie posmi jāskata kontekstā ar iepriekšējām migrācijas tendencēm, kas liecina, ka Latvija no ilgstošas ieceļošanas reģiona padomju periodā, mūsdienās ir kļuvusi par izceļošanas reģionu. Pēc pievienošanās ES pirmajos gados iezīmējās salīdzinoši izteikts izceļošanas periods. Tam sekoja neliels stabilizācijas periods, kurā iezīmējās tendence, ka izceļojušie iedzīvotāji sāka iesakņoties jaunajās mītnes zemēs vai arī apsvērt domu par atgriešanos Latvijā. Daļa no iepriekš izceļojušajiem atgriezās, jo

2007. gadā Latvijā iezīmējās strauja ekonomiskā izaugsme. Daudzās nozarēs bija vērojams atalgojuma pieaugums. Ekonomikas lejupslīde un bezdarba līmeņa pieaugums 2008. gada beigās iezīmēja jaunu migrācijas posmu. Līdzšinējie pētījumi³⁵ sniedz ieskatu par migrācijas plūsmām un migrantu raksturojumu pirms un pēc pievienošanās ES. Detalizētas informācijas par pēdējo posmu nav. Tā raksturojums balstās uz vairākiem jaunākajiem pētījumiem Latvijā un atsevišķu valstu statistisko datu apkopojumu.

2007. gadā CSP darbaspēka izlases apsekojuma rezultāti liecina, ka no visiem ārzemēs nodarbinātajiem Latvijas iedzīvotājiem gandrīz divas piektdaļas (39,1%) bija izvēlējušies Lielbritāniju, bet Īriju 31,9%, savukārt 4,9% devušies uz Vāciju, bet uz Norvēģiju — 4,5%. Krievijā strādāja 3%, ASV — 2,5%, Itālijā — 2,3%. Līdzīgi kā iepriekšminētajā aptaujā, cilvēki devās uz ārzemēm ar mērķi tur atrast labi apmaksātu darbu³⁶.

Tāpat kā gadu iepriekš, arī 2008. gadā no visiem ārzemēs nodarbinātajiem Latvijas iedzīvotājiem vairums devās uz Lielbritāniju (45,6%). Savukārt samazinājās uz Īriju izbraukušo īpatsvars (22,6%). Pieauga to iz-

3. att. Latvijas iedzīvotāju nodarbošanās pirms darba ārzemēs 2007. un 2008. gadā izveidots, izmantojot³⁹

LETONIKAS AVOTI

braucēju skaits, kas norādīja, ka dodas uz darbu Norvēģijā (5,3%). Nedaudz retāk (5%) tika minēta — Vācija. Krievijā strādāja 3,9% un Igaunijā — 2,7%³⁷.

Iepriekš aplūkotie dati liecina par salīdzinoši strauju Latvijas migrantu skaita pieaugumu Lielbritānijā. Par to norāda arī Sociālās apdrošināšanas sistēmā reģistrēto skaits (sk. 1. att.), kas 2008. gadā bija gandrīz astoņi tūkstoši, bet 2009. gadā jau — 20,1 tūkstoši.

2010. gada sākumā veiktajā aptaujā par valstīm, uz kurām Latvijas iedzīvotāji varētu doties strādāt, visbiežāk tiek minēta Lielbritānija, Norvēģija, Vācija un Īrija³⁸.

2008. gadā no tiem, kuri devās strādāt uz ārzemēm, pirms tam Latvijā bija nodarbināti 58,6%. Kā nozīmīgākās jomas visbiežāk tika minētas tirdzniecība — 21%, būvniecība — 15%, transporta nozare — 10,7%, apstrādes rūpniecība — 8,7%. Iepriekšējās nodarbinātības jomas no-

rāda uz nozarēm, kuras jūtami skāra krīze, piemēram, būvniecības apjomu sarukums un tirdzniecības apgrozījuma samazinājums. Tāpat jāmin, ka līdz izceļošanai 4,3% strādāja izglītības jomā. To būtiski ietekmēja algu samazinājums un skolu slēgšana⁴⁰.

Salīdzinot ar 2007. gadu, ārzemēs strādājošo vidū pieaug to cilvēku skaits, kuriem Latvijā nebija darba. To īpatsvars ir palielinājies līdz 23,6% (sk. 3. att.). Iepriekšējos gados šāda tendence nebija tik raksturīga. 2006. gada pētījumi liecina, ka gan izbraukušie radnieki, gan arī ārzemēs jau strādājušie pirms tam Latvijā mācījās vai strādāja.

Salīdzinot izceļojošo reģionālo sadalījumu, jāatzīmē, ka lielākais izceļojošo īpatsvars saglabājas no Latgales. Gandrīz katrs ceturtais no izbraucējiem nāk no šī reģiona. 2007. gadā izbraucēju reģionālā pārstāvniecība bija šāda: 23,5% no Rīgas, 15,7% no Kurzemes, 12,7% no Vidzemes. Nedaudz mazāk (12,4%) dzīvoja Pierīgā. 11,2% no

2. tab. Lielbritānijā sociālajā apdrošināšanas sistēmā reģistrēto Latvijas iedzīvotāju dzimuma struktūra no 2004. līdz 2009. gadam (%)⁴⁷

Gads	Vīrieši	Sievietes
2004–2007	46,6	53,4
2008	48,7	51,3
2009	55,8	44,2

3. tab. Lielbritānijā sociālajā apdrošināšanas sistēmā reģistrēto izceļotāju no Latvijas vecumstruktūra no 2004. līdz 2009. gadam (%)⁴⁸

Gads	Jaunāki par 18 gadiem	18–24	25–34	35–44	45–54	55–59	60 gadi un vecāki
2004–2007	1,0	43,2	29,4	15,0	9,6	1,5	0,3
2008	1,9	44,6	27,5	13,9	9,4	2,0	0,6
2009	1,3	43,9	31,2	13,7	8,0	1,3	0,6

tiem, kas devās strādāt uz ārzemēm, dzīvoja Zemgalē⁴¹. 2008. gadā darbā uz ārzemēm joprojām visintensīvāk izceļoja Latgales iedzīvotāji (22,8%). Salīdzinoši ar iepriekšējo gadu pieaudzis no Pierīgas izceļojošo īpatsvars (19,2%), savukārt nedaudz mazinājies izbraucēju īpatsvars no Rīgas (17,8%)⁴². 2007. gadā Latgalē bija visaugstākais darba meklētāju īpatsvars ekonomiski aktīvo iedzīvotāju kopskaitā — 8,0%, 2009. gadā šis rādītājs sasniedza jau 17,6%⁴³.

Lielbritānijas sociālas apdrošināšanas sistēmas dati dod iespēju iegūt atsevišķus demogrāfiskos rādītājus par dažādu valstu iecelotājiem to reģistrācijas brīdī. Salīdzinot 2004.–2007. gada un 2009. gada rādītājus, var raksturot vairākas tipiskas iezīmes: no Latvijas iebraukušo sieviešu īpatsvars samazinās, lai arī citu ES jauno dalībvalstu, piemēram, Polijas un Lietuvas migrantu vidū dominē vīrieši⁴⁴. Migranti ir gados jauni cilvēki. To lielākais īpatsvars ir vecuma grupā no 18 līdz 24 gadiem (vairāk kā 40%) un vecuma grupā 25–34 gadi, abas šīs grupas veido vairāk nekā 70% no attiecīgajā periodā reģistrētajiem Latvijas iedzīvotājiem. Raksturojot ES jauno dalībvalstu migranta profilu, tiek minēts, ka tie galvenokārt ir gados jauni cilvēki, dominē vīrieši⁴⁵. Vīriešu īpatsvara pieaugumu 2009. gadā varētu skaidrot ar to, ka bezdarbs Latvijā būtiski ietekmēja tādas jomas kā celtniecību⁴⁶.

E. Apsītes⁴⁹ un K. Bajāra⁵⁰ 2010. gadā veiktie pētījumi Lielbritānijā un Īrijā norāda, ka izceļošanā joprojām dominējošais motīvs ir iespēja vairāk nopelnīt, sakrāt kādam noteiktam mērķim. Vairāk ir to cilvēku, kas norāda, ka nav varējuši atrast darbu Latvijā. Migrācijas tendences liecina par sociālo tīklu lomas pieaugumu. Arvien biežāk kā izceļošanas motīvs tiek minēta vēlme pievienoties ģimenei. Analizējot turpmākos migrācijas nodomus, iezīmējas vēl viena tendence — ir mazinājies to migrantu skaits, kas vēlas atgriezties Latvijā.

Diskusija

Migrācija ir viens no procesiem, kas jāskata saistībā gan ar kādas vietas, reģiona vai valsts attīstību, gan arī plašākā globālā skatījumā⁵¹. Migrācijas procesi ir ļoti dinamiski, par to liecina arī Latvijas jaunākās migrācijas tendences.

Izvērtējot no valsts aizbraukušo migrācijas motīvu un formu daudzveidību, varam secināt, ka migrācijas procesi ir saistāmi ar virkni ekonomiska rakstura faktoru — plašākām iespējām atrast darbu, iespējām mācīties un veidot uzkrājumus vai nokārtot kredītsaistības. Iespējas vairāk nopelnīt ir raksturīga iezīme tā saucamajiem “jauniem ekonomiskiem migrantiem” (“new economic migrants”). It īpaši, ja pastāv būtiskas atšķirības starp valstīm ienākumu līmeņos, kas veicina (izraisa) migrācijas plūsmas starp valstīm.

Analizējot migrācijas procesus, varam izmantot tā saucamo neoklasisko modeli, kam raksturīgas darbaspēka plūsmas no valstīm ar zemām darba algām uz valstīm ar augstākiem ienākumiem. Tam vajadzētu sekot kapitāla plūsmām no augstāku ienākumu valstīm uz zemāka ienākuma valstīm. Šīs kapitāla plūsmas ir virzītas uz darbietilpīgajām nozarēm un tiek papildinātas ar augsti kvalificēta darbaspēka migrāciju. Turklāt naudas pārvedumi vai reemigrācija var izraisīt lielāku nevienlīdzību sabiedrībā, tās rezultātā emigrācija rada vēl lielāku izceļošanu⁵².

Bez minētā tradicionālā emigrēšanas modeļa iezīmējas vēl viena jauna tendence, kas saistīta ar jaunas pieredzes un zināšanu gūšanu. Izceļojušie atgriežoties, bagātina vietējo darbaspēku ar gūto pieredzi un jaunām iemaņām, kaut arī dažkārt tās nav savā iepriekš apgūtajā profesijā. Te redzams tā saucamais “zināšanu aprites un cirkulācijas” process (“brain gain and circulation”). Protams, jāakcentē tas, ka notiek arī “smadzeņu aizplūšanas” process, kad daudzi izglītoti cilvēki aizbrauc no valsts. Pētījumā iegūtos rezultātus apstiprina arī citi pēdējo gadu pētījumi⁵³.

Līdz šim nepietiekami tika novērtēta migrācijas ietekme uz ekonomikas attīstību ES jaunajās dalībvalstīs un pieaugošais pieprasījums pēc darbaspēka. Līdz ar to ir aktualizējies jautājums par pieaugošo pieprasījumu pēc darbaspēka un iespējamo negatīvo ietekmi uz nosūtītājvalstu ekonomikas attīstību. Pastiprinātā emigrācija un turpmākā demogrāfiskās situācijas pasliktināšanās jaunajās ES dalībvalstīs, tai skaitā arī Latvijā, var novest pie imigrācijas pieauguma. Pastāv arī iespēja, ka daļa no pašreiz izceļojušajiem varētu atgriezties dzimtenē. Līdzīga pieredze ir bijušajām izceļošanas zemēm, tādām kā Itālija, Spānija, Portugāle un Grieķija. Tās ir kļuvušas par emigrācijas zemēm. Arī Polija un Ungārija jau veidojas par imigrācijas valstīm⁵⁴.

Tai pašā laikā svarīgi ir novērtēt augsti kvalificētu speciālistu migrāciju, pēc kuriem ir pieprasījums visā pasaulē. Latvijas situācijā nozīmīga ir gados jaunu iedzīvotāju aizplūšana, jo iztikas nodrošinājuma un pietiekami labi apmaksāta darba meklējumus uz ārvalstīm dodas galvenokārt darbaspējas vecuma cilvēki pirms brieduma gadu sasniegšanas. Migrācijas procesi pastiprinās depopulācijas apstākļos, kad pastāvīgo iedzīvotāju dabiskā kustība nenodrošina paaudžu nomaiņu un potenciālo emigrantu skaita atjaunošanos. Darbaspējīgo cilvēku aktīvas izceļošanas dēļ darba devēji Latvijā sākuši saskarties ar grūtībām piesaistīt vajadzīgās kvalifikācijas speciālistus. Īpaši aktuāli tas ir atalgojuma atšķirību dēļ Latvijā un vecajās ES valstīs. Risinājumu daļa uzņēmēju un pētnieku saskatīja imigrantu pieaicināšanā no austrumu kaimiņvalstīm (galvenokārt, Ukrainas, Moldovas), kur darba samaksa pagaidām vēl ir zemāka⁵⁵. Taču šos procesus apturēja 2008. gada ekonomiskā krīze, tomēr līdz ar tautsaimniecības atveseļošanos tie atkal aktualizēsies. Tāpēc migrācija kļūst par nozīmīgu politisku diskusiju objektu. Salīdzinot minētos emigrācijas plusus un mīnus 21. gs. sākumā Latvijā, jāsecina, ka no valsts tālākās

attīstības viedokļa būtu lietderīgi mazināt izceļošanas izraisītājcēloņus un veicināt izbraukušo atgriešanos. Citādi Latvijas iedzīvotāji, kuri pašlaik strādā ārvalstīs, arvien vairāk iesakņosies jaunajās mītnes zemēs un kļūs par šo valstu pastāvīgajiem iedzīvotājiem.

Noslēgums

Latvijā, tāpat kā citās postsociālisma zemēs ar novecojošu iedzīvotāju sastāvu un depopulāciju, gados jaunu cilvēku izceļošana veicina tālāku iedzīvotāju sastāva novecošanos. Tas vienlaikus mazina izredzes uz pilnvērtīgu paaudžu nomaiņu, kā arī darbaspēka atjaunošanu, tādējādi kavējot tā kvalitatīvu izaugsmi. Tas jo īpaši būtiski ietekmē lauku teritorijas un nomaļus reģionus.

Darbaspēka migrācija no Latvijas uz citām valstīm, galvenokārt uz ES valstīm, kuras ir atvērušas savu darba tirgu, visbiežāk ir migrācija bez pastāvīgās dzīves vietas maiņas, neraugoties uz prombūtnes ilgumu. Tas norāda uz nepieciešamību pārskatīt migrācijas formas, jo pasaulē tā arvien vairāk iezīmējas iedzīvotāju mobilitātes pagaidu, cirkulārie un transnacionālie aspekti.

Latvijā ekonomiskie un pagaidu (īslaicīgās prombūtnes) aspekti ir dominējošie, tomēr turpmākajos gados arvien biežāk jāpievērš uzmanība migrāciju izraisošo faktoru izvērtējumam un mobilitātes ietekmju analīzei. Pēc pievienošanās ES netika pietiekami novērtēts, ka migrācijas procesi var tik būtiski ietekmēt gan Latvijas darba tirgu un situāciju valstī kopumā.

Avoti

¹ Divinsky B. Migration Trends in Selected Applicant Countries. Slovak Republic. An Acceleration of Challenges for Society. Vienna: International Organisation for Migration (IOM). Sk. internetā (2010.29.01). http://www.pedz.uni-mannheim.de/daten/edz-k/gde/04/IOM_V_SK.pdf; Drbohlav D. Migration Trends in Selected Applicant Countries. Czech Republic. The Times

- They Are A-Changing*. Vienna: International Organisation for Migration (IOM), 2004. 136 pp.; Iglicka K. Migration movements from and into Poland in the light of East-West European migration. *International Migration*. 2001. 39: 3–32; Krišjāne Z., Bauls A., Vilciņš A. Changing patterns of population mobility: Marking Latvia's return to Europe. *Ģeogrāfiski Raksti/Folia Geographica*. 2004. 12: 66–73; Wallace C., Stola D. (eds.) *Patterns of Migration in Central Europe*. Hampshire: Palgrave, 2001. 301 pp.
- ² Krieger H. *Migration trends in an enlarged Europe*. Dublin: European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions, 2004. 93 p.; Baldwin E. R., Francois F. J., Portes R., Rodrik D., Szekely P. I. The Costs and Benefits of Eastern Enlargement: The Impact on the EU and Central Europe. *Economic Policy*. 1997. 12 (24): 125–176; Dietz B. East West Migration Patterns in an Enlarging Europe: The German Case. *The Global Review of Ethnopolitics*. 2002. 2 (1): 29–43; Goedings S. *EU Enlargement to the East and Labour Migration to the West. Lessons from previous enlargements for the introduction of the free movement of workers for Central and East European Countries*. Amsterdam: International Institute of Social History, 1999. 64 pp.; Brunowskis A., Djuve A. B., Hauland H. M. *Facing a Baltic invasion? Mobility of Baltic labour towards the Nordic countries*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers, 2004. 59–62; Hazans M. *Potential emigration of Latvian labour force after joining the EU and its impact on Latvian labour market*. Riga: University of Latvia and BICEPS, 2003. 1:1–56.
- ³ Champion A. G. International Migration and Demographic Change in the Developed World. *Urban Studies*. 1994. 31 (4/5): 653–677; Massey D. S., Arango J., Hugo G., Kouaouci A., Pellegrino A., Taylor J. E. Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*. 1993. 19 (3): 431–466; Wallace C. Opening and closing borders: migration and mobility in East-Central Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 2002. 28 (4): 603–625.
- ⁴ Castles S. Migration und Community Formation under Conditions of Globalization. *International Migration Review*. 2002. 36 (4): 1143–1168; Favell A., Hansen R. Markets against politics: migration, EU enlargement and the idea of Europe. *Journal of Ethnic and Migration Studies*. 2002. 28 (4): 581–602.
- ⁵ Krišjāne Z., Bauls A., Bērziņš M., Brants M., Cunska Z., Eglīte P., Ģņedovska I., Ivbulis B., Kaņējeva G., Kristaps G., Krūzmētra Ž., Kūle L., Lulle A., Markausa I. M., Niklass M., Pavlina I., Titova N., Vanaga S., Vilciņš A., Zariņa I. B. *Darbaspēka ģeogrāfiskā mobilitāte*. Rīga: Latvijas Universitāte. 2007. 240 lpp.
- ⁶ Bijak J. *Forecasting International Migration: Selected Theories, Models and Methods*. Warsaw: Central European Forum for Migration Research (CEFMR), 2004; Kaczmarczyk P., Okolski M. *International Migration in Central and Eastern Europe — Current and Future Trends United Nations Expert Group Meeting on International Migration and Development*. New York: Population Division, Department of Economic and Social Affairs, United Nations Secretariat. 2005; Hazans M., Philips K. The Post-Enlargement Migration Experience in the Baltic Labor Markets. In: M. Kahanec and K. F. Zimmermann (eds.). *EU Labor Markets After Post-Enlargement*. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag, 2010. S. 255–301.
- ⁷ United Nations. *Recommendations on statistics of international migration*. Rev. 1. New York. 1998.
- ⁸ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde (LR CSP). Demogrāfija. *Statistisko datu krājums*. Rīga: LR CSP, 2007.

- ⁹ Castles S. Migration und Community Formation under Conditions of Globalization. *International Migration Review*. 2002. 36(4): 1143–1168; Dustmann Ch., Weiss J. Return Migration: Theory and Empirical Evidence from the UK. *British Journal of Industrial Relations*. 2007. 45(2): 236–256.
- ¹⁰ Mansoor A., Ouillin B. (eds.) *Migration and remittances: Eastern Europe and the former Soviet Union*. Washington: World Bank, 2007.
- ¹¹ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde (LR CSP). Demogrāfija. *Statistisko datu krājums*. Rīga: LR CSP, 2007.
- ¹² Krišjāne Z., Bauls A., Bērziņš M., Brants M., Cunska Z., Eglīte P., Gņedovska I., Ivbulis B., Kaņējeva G., Kristaps G., Krūzmētra Ž., Kūle L., Lulle A., Markausa I. M., Niklass M., Pavlina I., Titova N., Vanaga S., Vilciņš A., Zariņa I. B. *Darbaspēka ģeogrāfiskā mobilitāte*. Rīga: Latvijas Universitāte. 2007. 240 lpp.
- ¹³ Home Office. Control of immigration: quarterly statistical summary, United Kingdom. January–March 2010. Sk. internetā (2010.30.05) http://data.gov.uk/dataset/control_of_immigration_-_quarterly_statistical_summary_united_kingdom
- ¹⁴ NINo registrations to adult overseas nationals entering the UK from EU Accession Countries. Sk. internetā (2010.22.03) http://research.dwp.gov.uk/asd/asd1/tabtools/nino_alloc_summ_tables_feb10.xls
- ¹⁵ NINo registrations to adult overseas nationals entering the UK from EU Accession Countries. Sk. internetā (2010.22.03) http://research.dwp.gov.uk/asd/asd1/tabtools/nino_alloc_summ_tables_feb10.xls; Department of Social Protection. Personal Public Service Number–Statistics on Numbers Issued. Sk. internetā (2010.22.03) <http://www.welfare.ie/EN/Topics/PPSN/Pages/ppsstat.aspx>
- ¹⁶ Department of Social Protection. Personal Public Service Number–Statistics on Numbers Issued. Sk. internetā (2010.22.03) <http://www.welfare.ie/EN/Topics/PPSN/Pages/ppsstat.aspx>
- ¹⁷ Statistics Norway. Foreign citizens, by citizenship per 1 January 1975–2010. Sk. internetā (2010.22.05) http://www.ssb.no/utlstat_en/tab-2010-03-11-33-en.html
- ¹⁸ Krišjāne Z., Bauls A., Bērziņš M., Brants M., Cunska Z., Eglīte P., Gņedovska I., Ivbulis B., Kaņējeva G., Kristaps G., Krūzmētra Ž., Kūle L., Lulle A., Markausa I. M., Niklass M., Pavlina I., Titova N., Vanaga S., Vilciņš A., Zariņa I. B. *Darbaspēka ģeogrāfiskā mobilitāte*. Rīga: Latvijas Universitāte. 2007. 240 lpp.
- ¹⁹ Turpat.
- ²⁰ Central Statistics Office. Census 2006. Non-Irish nationals living in Ireland. Sk. internetā (2010.22.03) <http://www.cso.ie/census/documents/NON%20IRISH%20NATIONALS%20LIVING%20IN%20IRELAND.pdf>
- ²¹ Kahanec M., Zimmermann K. F. Migration in an enlarged EU: A challenging solution? European Economy. *Economic Papers*. Brussels, 2009. 363. 58 p. Sk. internetā (2009.05.30). http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication14287_en.pdf
- ²² Krišjāne Z., Bauls A., Bērziņš M., Brants M., Cunska Z., Eglīte P., Gņedovska I., Ivbulis B., Kaņējeva G., Kristaps G., Krūzmētra Ž., Kūle L., Lulle A., Markausa I. M., Niklass M., Pavlina I., Titova N., Vanaga S., Vilciņš A., Zariņa I. B. *Darbaspēka ģeogrāfiskā mobilitāte*. Rīga: Latvijas Universitāte. 2007. 240 lpp.
- ²³ Fihel A., Kaczmarczyk P., Okolski M. Labor mobility in the enlarged European Union: International migration from the EU8 countries. *CMR Working Papers 14(72)*. Warsaw: Center of Migration Research (CMR), 2006.
- ²⁴ Krišjāne Z., Bauls A., Bērziņš M., Brants M., Cunska Z., Eglīte P., Gņedovska I., Iv-

- bulis B., Kaņējeva G., Kristaps G., Krūzmētra Ž., Kūle L., Lulle A., Markausa I. M., Niklass M., Pavlina I., Titova N., Vanaga S., Vilciņš A., Zariņa I. B. *Darbspēka ģeogrāfiskā mobilitāte*. Rīga: Latvijas Universitāte. 2007. 240 lpp.
- ²⁵ Turpat.
- ²⁶ Turpat.
- ²⁷ Krišjāne Z., Eglīte P., Bauls A., Lulle A., Bērziņš M., Brants M., Cunska Z., Ģvedovska I., Ivbulis B., Krūzmētra Z., Kūle L., Markausa I. M., Niklass M., Pavlina I., Titova N., Vanaga S., Vilciņš A., Zariņa I. B. *Darbspēka ģeogrāfiskā mobilitāte*. Rīga: Latvijas Universitāte. 2007. Npublicētie materiāli.
- ²⁸ Turpat.
- ²⁹ White A., Ryan L. Polish Temporary Migration: The Formation and Significance of Social Network. *Europe-Asia Studies*. 2008. 60 (9), 1467–1502.
- ³⁰ Brunowskis A., Djuve A. B., Hauland H. M. *Facing a Baltic invasion? Mobility of Baltic labour towards the Nordic countries*. Copenhagen: Nordic Council of Ministers, 2004. 59–62.
- ³¹ Home Office. Control of immigration: quarterly statistical summary, United Kingdom. January–March 2010. Sk. internetā (2010.30.05) http://data.gov.uk/dataset/control_of_immigration_-_quarterly_statistical_summary_united_kingdom
- ³² Stenning Ā.C., Dawley S. Poles to Newcasttle: Grounding new migrant flows in peripheral regions. *European Urban and Regional Studies*. 2009, 16(3), 273–294.
- ³³ *** Ticamības varbūtība $p=0,99$.
- ³⁴ Krišjāne Z., Bauls A., Bērziņš M., Brants M., Cunska Z., Eglīte P., Ģvedovska I., Ivbulis B., Kaņējeva G., Kristaps G., Krūzmētra Ž., Kūle L., Lulle A., Markausa I. M., Niklass M., Pavlina I., Titova N., Vanaga S., Vilciņš A., Zariņa I. B. *Darbspēka ģeogrāfiskā mobilitāte*. Rīga: Latvijas Universitāte. 2007. 240 lpp.
- ³⁵ Eglīte P., Krišjāne Z. Dimensions and Effects of Labour Migration to EU Countries: The Case of Latvia. In: EU Labour Migration since Enlargement, Eds. Watt A., Galgoczi B. and Leschke J. Aldershot: Ashgate, 2009. 269–290; Hazans M., Philips K. The Post-Enlargement Migration Experience in the Baltic Labor Markets. In: M. Kahanec and K.F. Zimmermann (eds.). *EU Labor Markets After Post-Enlargement*. Berlin Heidelberg: Springer-Verlag, 2010. S. 255–301; Home Office. Control of immigration: quarterly statistical summary, United Kingdom. January–March 2010. Sk. internetā (2010.30.05) http://data.gov.uk/dataset/control_of_immigration_-_quarterly_statistical_summary_united_kingdom
- ³⁶ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Par iedzīvotāju ilgtermiņa migrāciju un nodarbinātību ārzemēs 2007. gadā. Sk. internetā (2009.05.29) http://www.csb.gov.lv/csp/events/csp/events/?mode=arh&period=04.2008&cc_cat=471&id=5636
- ³⁷ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Par iedzīvotāju migrācijas aktuālajām tendencēm 2008. gadā. Sk. internetā (2009.05.29) http://www.csb.gov.lv/csp/events/csp/events/?mode=arh&period=04.2009&cc_cat=471&id=9590
- ³⁸ DnB Nord Latvijas Barometrs Nr. 22, 2010. Sk. internetā (2010.03.24) <http://www.dnb nord.lv/files/dnb%20nord%20latvijas%20barometrs,%20nr.22,%20darba%20tirgus.pdf>
- ³⁹ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Par iedzīvotāju ilgtermiņa migrāciju un nodarbinātību ārzemēs 2007. gadā. Sk. internetā (2009.05.29) http://www.csb.gov.lv/csp/events/csp/events/?mode=arh&period=04.2008&cc_cat=471&id=5636; Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Par iedzīvotāju migrācijas aktuālajām tendencēm 2008. gadā. Sk. internetā (2009.05.29) http://www.csb.gov.lv/csp/events/csp/events/?mode=arh&period=04.2009&cc_cat=471&id=9590

- www.csb.gov.lv/csp/events/csp/events/?mode=arh&period=04.2009&cc_cat=471&id=9590
- ⁴⁰ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Par iedzīvotāju migrācijas aktuālajām tendencēm 2008. gadā. Sk. internetā (2009.05.29) http://www.csb.gov.lv/csp/events/csp/events/?mode=arh&period=04.2009&cc_cat=471&id=9590
- ⁴¹ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Par iedzīvotāju ilgtermiņa migrāciju un nodarbinātību ārzemēs 2007. gadā. Sk. internetā (2009.05.29) http://www.csb.gov.lv/csp/events/csp/events/?mode=arh&period=04.2008&cc_cat=471&id=5636
- ⁴² Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde. Par iedzīvotāju migrācijas aktuālajām tendencēm 2008. gadā. Sk. internetā (2009.05.29) http://www.csb.gov.lv/csp/events/csp/events/?mode=arh&period=04.2009&cc_cat=471&id=9590
- ⁴³ Latvijas Republikas Centrālā statistikas pārvalde Ekonomiskās aktivitātes, nodarbinātības līmenis, darba meklētāju īpatsvars Latvijas reģionos. Sk. internetā (2010. 06.28) <http://data.csb.gov.lv/Dialog/Saveshow.asp>
- ⁴⁴ National Insurance Number Allocations to Adult Overseas Nationals entering the UK. Sk. internetā (2010. 06.22) <http://research.dwp.gov.uk/asd/tabtool.asp>
- ⁴⁵ Kahanec M., Zimmermann K. F. Migration in an enlarged EU: A challenging solution? European Economy. *Economic Papers*. Brussels, 2009. 363. 58 p. Sk. internetā (2009. 05.30). http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/publication14287_en.pdf; Fihel A., Kaczmarczyk P., Okolski M. Labor mobility in the enlarged European Union: International migration from the EU8 countries. *CMR Working Papers 14(72)*. Warsaw: Center of Migration Research (CMR), 2006.
- ⁴⁶ National Insurance Number Allocations to Adult Overseas Nationals entering the UK. Sk. internetā (2010. 06.22) <http://research.dwp.gov.uk/asd/tabtool.asp>
- ⁴⁷ Turpat.
- ⁴⁸ Turpat.
- ⁴⁹ Apsīte E. Sociālo tīklu nozīme migrācijas procesā: Latvijas un Lielbritānijas piemērs. Rīga. Nepublicēts.
- ⁵⁰ Bajārs K. Latvijas starpvalstu migrācija: Īrijas piemērs. Bakalaura darbs. Rīga, LU, 2010. 46 lpp.
- ⁵¹ Massey D. S., Arango J., Hugo G., Kouaouci A., Pellegrino A., Taylor J. E. Theories of international migration: A review and appraisal. *Population and Development Review*. 1993. 19 (3): 431–466.
- ⁵² Oberg S. *Theories on inter-regional migration: an Overview*. In *People, jobs and mobility in the new Europe*. (Eds. H. H. Blotevogel and J. A. Fielding.) Chichester: Wiley, 1997. 3–22.
- ⁵³ Lulle A., Indāns I., Laizāne-Jurkāne M., Znotiņa L. *Latvija un brīva darbaspēka kustība: Īrijas piemērs*. Rīga: Valsts prezidentes kancelejas Stratēģiskās analīzes komisija, 2006. 29 lpp.; Eglīte P., Markausa I., Pavlina I., Brants M. Brīvprātīgā prombūtne no Latvijas pēc pievienošanās ES. Darbiem un atpūtai veltītais laiks 2003. g. *Apcerējumi par Latvijas iedzīvotājiem*. 2006. 12: 7–57; Williams M. A. Lost in translation? International migration, learning and knowledge. *Progress in Human Geography*. 2006. 30 (5): 588.–607.
- ⁵⁴ Iglicka K. Poland: between geopolitical shifts and emerging migratory patterns. *International Journal of Population Geography*. 2002. 8 (2): 153–164; Korys I. *Migration Trends in Selected Applicant Countries. Poland. Dilemmas of a Sending and Receiving Country*. Vienna: International Organisation for Migration (IOM). 2004; Wallace C. and Stola, D. (eds.) *Patterns of Migration in Central Europe*. Hampshire: Palgrave, 2001. 301p.
- ⁵⁵ Indāns I. un Krūma K. *Latvijas imigrācijas politika: problēmas un perspektīvas*.

Rīga: Latvijas Ārpolitikas institūts, Konrāda Adenauera fonds, 2006; Hansabanka. *Vai Latvijai nepieciešama darbaspēka imigrācija?* Rīga: Hansabanka, 2005; Okolski M.

Costs and benefits of migration for Central European countries. CMR Working Papers 7(65). Warsaw: Center of Migration Research (CMR), 2006.

EU POST-ENLARGEMENT MIGRATION: CASE OF LATVIA

Zaiga Krišjāne, Andris Bauls

Summary

Key words: *migration, labour force migration, migrant groups, migration motives*

The understanding of migration has changed substantially today. Official statistical data about these processes are incomplete. Many migrants today do not satisfy the “traditional” characterization of migrants, which means that they are no longer registered in the official statistics – thus, the actual number of emigrants is not recorded. Since the number of labour migrants in Latvia has increased rapidly, the movement of these migrants essentially is not reflected in official statistics.

The purpose of this paper was to investigate the labour migration processes that have unfolded since the EU enlargement in Latvia, and in particular, the situation since the economic recession in 2008 has been analyzed.

After Latvia's accession to the European Union in 2004, people most often moved to the United Kingdom and Ireland to find job. Economic motivations were of key importance to labour migrants, particularly in terms of the ability to earn more money. Wages were the dominant motivation for migration in all age groups. The majority of the out-migrants from Latvia belong to the young adult category of the population.

In Latvia, like in other post-Socialist countries with an aging population and a process of depopulation, with emigration of young people the population ages even further. The chance for full replacement of generations and for restoration of the labour force diminishes, which hinders qualitative improvement of that labour force. This is a particularly serious problem in rural and remote areas.

Labour migration from Latvia to other countries – mostly EU Member States which have opened up their labour markets – usually is migration without a permanent change in the country of residence, and that is true irrespective of how long people stay away. The main manifestation of such migration is that people remain residents of Latvia while simultaneously registering as residents abroad. In Latvia, like in other new EU Member States, economic motives for labour migration continue to prevail. This suggests that forms of migration should be reviewed again, because throughout the world, temporary, circular and transnational aspects of population mobility are coming to the fore. In Latvia, however, economic and temporary aspects continue to dominate.